

„Wat iemand ziet,

DE PROVOCATIE

Hoeveel vrijheid heb je als kunstenaar? En kom je overal mee weg? Lilith uit Reuver is stellig in haar antwoord op die tweede vraag: néé. Maar zij wordt niet voor niets gecensureerd. „Ik voel me verwant met hen die voor vrijheid (moeten) vechten.”

zit in zijn hoofd”

DOOR RUUD MAAS

Vaak krijgt Henriëtte van Gasteren - Lilith - complimenten voor haar moed. Omdat ze in haar kunst geen scrupules lijkt te kennen. „Blijkbaar benijden anderen me om de vrijheid die ik heb, omdat ze die zelf ook willen. Maar ik zoek de grenzen niet op. Ik wil provoceren, prikkelen. Maar choqueren is een ander verhaal.”

Limburg kent meer uitgesproken kunstenaars. Zoals de tweeling Liesbeth en Angelique Raeven uit Noorbeek. Zij baarden opzien door met hun graatmagere lichamen in eigen werk te laten figuren. Jaren terug zeiden de zusjes in deze krant: „Recensenten kraakten ons keihard af. Maar daardoor krijgen mensen ook sympathie voor je. Je moet je een beetje schamen voor je werk. Er zijn bepaalde taboes in de samenleving en die moet je aanraken.”

Dat doet Anton Dautzenberg ook. De Heerlense schrijver trok de aandacht met zijn artikelen in de *VPRO-Gids*, waarin hij bekenden als Lemmy Kilmister (Motörhead) interviewde. Het bleek duimzuigerij om „de werkelijkheid als thema te onderzoeken door deze te duiden, te manipuleren, te transponeren, te vernieuwvuldigen of te negeren”. Ook steunde Dautzenberg de nu verboden Vereniging MARTIJN - uit protest tegen 'de heksenjacht op pedofielen' - en ruziede hij met dichter Wiel Kusters („Het symbool van wat ik haat aan Limburg: de indirectheid en de lichtgeeraaktheid.”). „Waarom mag je niet controversieel zijn”, vroeg de schrijver zich af in *Zuiderlicht*. „Mensen zijn het verleerd ergens aanstoot aan te nemen. Als men zich bij een onderwerp ongemakkelijk voelt krijgt de boodschapper de schuld, terwijl het de eigen moraal is die hen parten speelt. Toen Reve en Hermans controversiële thema's aansneden, was dat hun *unique selling point*. Tegenwoordig word je monddood gemaakt.”

Daarvan zijn meer voorbeelden. Begin dit jaar weerde de gemeente Binnenmaas (Zuid-Holland) een zesluik van Dirk Hardy met onder anderen Hitler, Napoleon, Tom Cruise en de kunstenaar zelf. De creatie zou volgens de gemeente afschrikken. „Mensen die binnenkomen, bijvoorbeeld voor een paspoort, worden geconfronteerd met werk dat als kwetsend kan worden ervaren.” Vorig jaar werd kunst van Atelier van Lieshout verplaatst. De *Bikimibar* - een vrouwenromp zonder hoofd en ledematen - stond aan het spoor bij Lisse en machinisten zouden daar aanstoot aan kunnen nemen. In 2013 werden naaktportretten van Manuel Kneepkens verwijderd uit de lunchroom in de Rotterdamse Erasmus Universiteit. Bezoekers 'zouden hun broodje niet meer weg krijgen’.

KATTENTAS
 Felle kritiek kreeg ook Tinkebell. De kunstenaar uit Goes kreeg zelfs een rechtszaak aan haar broek. Inzet was *Save the Pets*. Ze liet in 2008 in een galerie een kleine honderd hamsters een paar uur rondlopen in hamsterballen. Om de slechte behandeling van dieren te belichten. Maar een dierenrechtenorganisatie betichtte haar juist hetzelfde te doen. Aangifte volgde. Tinkebell noemde de stap 'het ultiem haalbare'. „Mijn doel was dat er wordt nagedacht over hoe mensen met huisdieren omgaan.” Tot een veroordeling kwam het niet. De rechter oordeelde dat de dieren niet aantoonbaar hadden geleden. Eerder had Tinkebell van haar kat al een tas gemaakt.

Eenzelfde huisdier was de inzet van Orville van de Arnhemse Bart Jansen. Hij transformeerde zijn angerezen kat - vernoemd naar vliegtuigpionier Orville Wright - tot helle-

kopter. Lilith: „Dat werk ervaar ik niet als kunst.” Met censuur kreeg de in Reuver woonachtige kunstenaar, laatst door de Duitse krant *Bild* „hollandische Skandalkünstlerin” genoemd, ook van doen. Een deel van haar werk werd in 2010 geweigerd door euregio-Haus Mönchengladbach. Uit protest droeg ze tijdens de opening van de expo een shirt met daarop de geweigerde foto's. Vrij werken werden 'te gewaagd' gevonden. Directrice Margot de Jongtoen: „Hier komen ook scholieren die jonger dan zestien zijn. Bovendien is het gebouw voor iedereen toegankelijk. Een aantal medewerkers, tot wie ik overigens niet behoor, heeft geoordeeld dat enkele foto's niet geschikt waren.”

Lilith: „Op *Sucker* zuig ik op mijn grote teen. Ik stond er niet eens naakt op. Mensen zouden hem te erotisch vinden. Wat iemand in mijn foto ziet, speelt zich af in zijn eigen hoofd. Daarvoor ben ik niet verantwoordelijk.” Ze heeft moeite met dergelijke censuur. „Het gebeurt vaak eenzijdig. En ook zonder communicatie. Bij het euregio-Haus vond ik dat ze curator Rick Vercauteren, directeur van Museum van Bommel van Dam in Venlo, enorm schofferden. Ze vragen hem een expo samen te stellen en achter zijn rug om wordt bekostigd dat vijf foto's niet mogen.”

Ook op Facebook krijgt ze er soms van langs. „Mijn account werd verwijderd doordat ik een artikel over een fotografe deelde, waarbij automatisch een van haar foto's verscheen, toevallig met blote borsten. Ik zag alleen de kunst en de historische waarde van deze serie. Ik 'zag' geen blote borsten.” Ze denkt dat ze soms wordt te-gengewerkt. „Misschien roep ik dat over mezelf af. Ik zit niet in het kunstwereldje, kus geen konten. Mijn werk gaat over het leven. Ik wil over ervaringen vertellen en deze delen. Moeilijke zaken bespreekbaar maken.”

NONNEN
 Alles moet kunnen in de kunst, is haar gedachte, maar moet je alles doen? Neem *Original Souvenirs Auschwitz-Birkenau* van Agata Siwek, te zien in Van Bommel van Dam. Het is een winkeltje met zogenaamde souvenirs uit het vernietigingskamp. Lilith: „Ik vind dat werk te veel schuren. Zelfs voor mij als vrijdenkende kunstenaar voelt 'alles moet kunnen' soms dubbel.”

Kritiek op haar eigen werk komt misschien voort uit de angst dat anderen gekwetst kunnen worden of doordat mensen met hun eigen remmingen en grenzen geconfronteerd worden, denkt Lilith. Ze werkt nu aan een serie waarin ze bijvoorbeeld douchet met een gehandicapte man. „Mensen zeggen dat je dat niet kunt maken, terwijl die man erg blij is met ons zelfportret. Je mag niet invullen hoe iemand ergens over denkt. Bij mijn vorige serie boden mensen spontaan hun huiskamer aan me aan. Als iedereen mijn werk zo choquerend vindt, hadden zeventig mensen me niet hun voordeursleutel gegeven.”

In haar nieuwe serie zit ook een foto waarop prostituees, nonnen, transgenders, moslimvrouwen, biseksuele vrouwen en lesbiennes samen geportretteerd worden. „Je zult denken: die nonnen willen niet met hoeren op de foto. Nou, zij vonden het een prachtidee. Ze begrepen de achterliggende gedachte. Dit gaat namelijk over elkaar niet veroordelen. Ik ben streng opgevoed, maar ben gelukkig vrij in mijn hoofd gebleven.”

Vrijheid zit veel in haar werk, zoals in *Libertad*. „Als vrouw moet ik voor veel knokken. En hoe hard moeten gehandicapten, homo's, transgenders en allochtonen niet vechten voor hun bestaan? Ik wil me verwant met hen die voor vrijheid (moeten) vechten.”

Libertad 2012 (zelfportret Lilith).

VRAAG
 In hoeverre bent u het eens met de volgende stellingen?

- Helemaal eens
- Eens
- Niet eens, niet oneens
- Oneens
- Helemaal oneens

